

УДК

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.11>

Тетяна КЛОЧКО

магістр педагогічної освіти, викладач кафедри української філології, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», вул. Нагірна, 13, м. Вінниця, Україна, 21019

Бібліографічний опис статті: Клочко, Т. (2021). Сутність сучасного уроку в початковій ланці нової української школи. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 68–73, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.11>

СУТНІСТЬ СУЧАСНОГО УРОКУ В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті охарактеризована Нова українська школа. Проаналізовано етапи реформування початкової освіти. Визначено, що реформа освіти в Новій українській школі забезпечує її якість та через вчителя транслює знання з метою навчання дітей до їх відтворення. Водночас, до цього додають практичну складову і демонструють взаємозв'язки між предметами. У результаті знання стають інструментом для вирішення реальних життєвих проблем. Один з девізів реформи – практикоорієнтованість освіти.

Розкрито сутність сучасного уроку. Встановлено, що як для учнів, так і для вчителів, урок цікавий тоді, коли він сучасний – це й зовсім новий, і такий, що не втрачає зв'язку з минулим, тобто актуальний. Розкрито основні аспекти сучасного уроку такі як мотиваційно-цілепокладальний, діяльнісний.

Новий зміст уроку в сучасних умовах – розв'язання проблем, що виникають у навчальному процесі, самими дітьми на занятті через самостійну активну пізнавальну діяльність. Проблемний характер сучасного уроку можна розглядати як відхід від репродуктивного підходу до заняття. Чим захопливіша, самостійна діяльність учнів, тим краще, оскільки діти набувають умінь розв'язувати проблеми. Навіть роботу з підручником на уроці можна розглядати як розвиток інформаційної компетентності учнів під час роботи з текстом.

Обґрунтовано, що сучасний урок необхідно розглядати як ланку продуманої системи роботи вчителя, де вирішують питання навчання, виховання й розвитку учнів. Основними етапами його ведення є: етап орієнтації; покладання мети; проектування; організації виконання плану діяльності; визначення типових методів й засобів реалізації; контролюючо-оцінний. Сучасний урок будують на основі використання технічних засобів із застосуванням як традиційних, так і інноваційних педагогічних технологій. Разом із тим сучасний урок повинен відображати знання учителя класичної структури уроку з активним використанням власних творчих напрацювань. Це враховують як під час його побудови, так і в підборі змісту навчального матеріалу, технології його подання.

Ключові слова: Нова українська школа, реформа, знання, діти, урок, початкова школа.

Tetiana KLOCHKO

Master of Pedagogical Education, Lecturer of the Department of Ukrainian Philology, Municipal Institution of Higher Education "Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College", st. Nagirna, 13, Vinnytsia, Ukraine, 21019

To cite this article: Klochko, T. (2021). Sutnist suchasnoho uroku v pochatkovii lantsi novoi ukrainskoi shkoly [The essence of the modern lesson in the primary level of the new Ukrainian school]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 68–73, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.11>

THE ESSENCE OF THE MODERN LESSON IN THE PRIMARY LEVEL OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article describes the New Ukrainian School. The stages of primary education reform were analyze. It is determined that the reform of education in the New Ukrainian School ensures its quality and transmits knowledge through the teacher in order to teach children to reproduce them. At the same time, they add a practical component and demonstrate the relationships between subjects. As a result, knowledge becomes a tool for solving real life problems. One of the mottos of the reform is the practical orientation of education.

The essence of the modern lesson is revealed. It has been established that for both students and teachers, a lesson is interesting when it is modern - it is completely new, and one that does not lose touch with the past, ie relevant. The main aspects of the modern lesson, such as motivational-goal-setting, activity, are revealed. The problematic nature of the modern lesson can be seen as a departure from the reproductive approach to the lesson. The more exciting, independent the students' activities, the better, as children acquire problem-solving skills. Even the work with the textbook in the lesson can be considered as the development of students' information competence when working with the text. The main stages of its management are:

the stage of orientation; goal setting; designing; organization of implementation of the action plan; definition of standard methods and means of realization; control and evaluation. The modern lesson is built on the basis of the use of technical means with the use of both traditional and innovative pedagogical technologies. At the same time, a modern lesson should reflect the teacher's knowledge of the classical structure of the lesson with the active use of their own creative work. This is taken into account both during its construction and in the selection of the content of educational material, the technology of its presentation.

Key words: *New Ukrainian school, reform, knowledge, children, lesson, primary school.*

Сьогодні в освітній системі триває етап реформування. Це потребує відповідного зростання професійного вміння вчителя, надання йому нових знань, новітніх компетенцій, методології та технологій, що дали б йому змогу переформатувати освітній процес згідно з потребами сучасності. Проте, які б нововведення не впроваджувалися, лише під час уроку, як і в попередніх століттях, сходяться вчитель та учень – ті, хто беруть участь в освітньому процесі. За сьогоднішніх реалій урок неможливо не змінювати. Тому що це неупереджений процес, на котрий має вплив низка факторів, зокрема ухвалення нового Закону «Про освіту» [1], що базується на Концепції реалізації державної політики в галузі реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [2], вводяться нові стандарти в систему освіти та на їх базі модернізовано програми й підручники. Звичайно, вони вимагають покращення структури навчання. Це й перехід до інтегрованого процесу здобування знань. Даний напрямок розвитку визначає нові завдання перед уроком на сучасному етапі.

Цю тему досліджували багато вітчизняних вчених та практиків, зокрема Пометун О., Пономарьова К., Сиротюк В., Хвасцевська О., Заміуська О. та інші. Вчені досліджували компетентнісно орієнтовані цілі та структуру уроку, його особливості та методику проведення, сучасні педагогічні технології початкової школи в контексті НУШ тощо. Такі вчені як Башкинська Т., Онопрієнко О., Тименко В. вивчали шляхи організації навчальної проектної діяльності учнів 1–4 класів.

Пілотний проект Нової української школи було розпочато 2017 року та реалізовано майже в ста школах. У 2018 р. більше 400 000 першокласників стали здобувати освіту відповідно до нових стандартів. «Нова українська школа» є програмою реформування середньої освіти, починаючи з початкових класів. Згідно з нею, діти здобувають освіту за допомогою практичної діяльності, а не вивчають теорію, та покращують навички замість заучування інформації.

Крім того, відповідно до реформи, визначаються зміни в правилах зарахування учнів, співробітництві між вчителями та батьками, модернізація матеріально-технічної бази навчальних закладів.

Згідно з оцінками фахівців, найуспішнішими на ринку праці в найближчому майбутньому стануть спеціалісти, котрі здатні вчитися протягом життя, думати критично, визначати мету й досягати її, трудитися в команді, комунікувати в багатокультурній сфері та які мають інший новітній досвід. Проте НУШ не займається підготовкою до цього. Подібно до того, як і десять, двадцять та більше років тому, звичайний український учень отримує в школі знання, які вже застаріли. Протягом останніх років даний обшир значно зріс, як і дуже збільшився інформаційний потік загалом в світових масштабах. Школярі мають здатність тільки відтворювати сегменти несистематизованих знань, однак нерідко не вміють використовувати їх, щоб розв'язати проблеми в процесі життя. На даному етапі метод надання знань в школах не мотивує учнів до навчання. Матеріали підручників містять багато теорії, переобтяжені неважливими фактами.

Центральне місце в системі освіти належить середній школі. На відміну від університету, в школі ще можна вирівняти дисбаланс у розвитку дітей. Світогляд закладається саме в сім'ї та школі. У школі формується особистість, її громадянська позиція та моральні якості. Тут вирішується, чи людина захоче і чи зможе навчатися впродовж життя.

Головну позицію в системі освіти посідає середня школа. На відміну від університету, в школі поки неможливо виправити неврівноваженість у розвитку учнів. Світорозуміння закладається якраз у сім'ї та школі. В школі формується особистість, її громадянська позиція та моральні риси. В навчальному закладі вирішується, чи бажає особа та чи має вона змогу здобувати знання протягом життя.

НУШ є головною реформою Міністерства освіти і науки. Основна її ціль – організувати навчальний заклад, де із задоволенням можна

навчатися та котрий забезпечуватиме школярам не лише знання, а й майстерність використовувати їх постійно протягом життя.

Так, 2017 р. у вересні прийняли новий Закон України «Про освіту», в котрому врегульовано головні принципи нової освітньої системи, а в лютому 2018 року Кабінетом Міністрів України було затверджено новий Державний стандарт початкової освіти. 2020 року прийнято новий закон «Про загальну середню освіту», де конкретніше визначено зміни, встановлені реформою. Новий Стандарт початкової освіти з 2017/ 2018 навчального року з успіхом апробують в ста школах на території всієї держави. З 2018/2019 навчального року відповідно до даного стандарту почали навчатися першокласники в регіонах усієї країни.

Крім того, 2019 р. було розпочато пілотний проєкт щодо добровільної сертифікації вчителів, мета якого – розкривати й заохочувати вчителів зі значним ступенем професійних вмінь, котрі знають методики компетентнісного навчання та сучасні освітні технології і сприяють їх розповсюдженню.

Серед стратегічних головних завдань реформи української школи – доступність до якісної початкової освіти всіх дітей молодшого шкільного віку, що визначено законом «Про освіту» [1], «Концептуальними засадами реформування середньої школи» [2]. Початкова школа поперед решти рівнів 2 освіти визначена об'єктом модернізації освітнього процесу на принципах дитиноцентризму, партнерства, зважання на життєві потреби дітей, напрацювання нових державних стандартів, освітніх програм, оцінки результатів навчання. Рух активного вчительства, батьків, вчених у сфері початкової освіти стартував 2016 року з розгляду на платформі EdEra змісту діючих навчальних програм, підручників, становища контролювання та оцінки здобутків у навчанні школярів, рекомендацій змінити механізм зарахування дітей до школи, покращити зручність їх перебування тощо. Новий період законодавчого та концептуального становлення шкільної освіти, проведені останніми роками дослідження вітчизняних та іноземних науковців спричинили істотні зміни статусу початкової освіти, її загальної цілі, їхніх похідних складових діяльності за новітніх обставин. Так, згідно з Національною рамкою кваліфікацій, «початкова освіта – це перший рівень повної загальної

середньої освіти, що повинен гарантувати здатність особистості виконувати прості завдання в типових обставинах в точно визначеній структурованій сфері роботи чи навчання виконувати завдання під безпосереднім керівництвом іншої особи» [1, с. 36, п. 3].

І вчителям, і учням урок буде цікавим у тому разі, якщо він сучасний – це й геть новий та водночас такий, який має взаємозв'язок з минулим, іншими словами, має актуальне значення. Актуальний (від лат. *actualis* – «діяльний») означає важливий, суттєвий на даний час. А також сучасний, дієвий, безпосередньо пов'язаний з інтересами особи. До того ж, коли урок є сучасним, він неодмінно закладає базис на перспективу кожного учня. Якість підготовки учнів з того або іншого предмета значним чином передбачають рівень проведення уроку, його зміст та методичну наповненість, атмосферу. Для того, аби даний рівень став доволі значним, учитель в процесі підготовки уроку повинен трансформувати його в самобутній твір, що має відповідний задум, зав'язку та розв'язку.

Компетентнісно орієнтовані форми навчання передбачають постійну активну взаємодію всіх учасників навчального процесу, тобто «колективне, групове навчання у співпраці, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують із приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють» [3].

Формування будь-якого уроку розпочинають з розуміння та правильного, конкретного встановлення його завершальної цілі, зокрема того, чого вчитель прагне досягти під час заняття. Потрібно окреслити способи, що допоможуть вчителю досягти визначеної мети, і вже тоді вибрати методи діяльності. Складаючи модель уроку, потрібно дотримуватися наступних правил:

- встановити тему, мету, формат уроку та його роль в навчальній програмі;
- підібрати навчальні матеріали;
- обрати найбільш результативну методику й способи навчання в певному класі, різні форми роботи учнів та вчителя під час всіх етапів заняття;
- окреслити види контролювання навчальної діяльності учнів під час відповідного уроку;
- спланувати найкращий темп заняття, іншими словами, розрахувати час на кожен його етап для певного класу;

- спланувати формат підсумування результатів заняття;
- визначити зміст, об'єм та формат домашнього завдання.

На ефективність сучасного уроку впливають також використання диференційованого підходу в навчанні учнів, дотримання норм педагогічної етики, забезпечення оптимального для даного колективу дітей темпу уроку, своєчасна зміна видів діяльності, дотримання гігієнічних умов праці, постійна активізація уваги дітей, забезпечення ситуації успіху кожного учня [4].

Урок – це організаційна форма навчання, при якій учитель протягом точного встановленого часу керує колективною пізнавальною діяльністю постійної групи учнів (класу) з урахуванням особливостей кожного з них, використовуючи методи і засоби роботи, що створюють сприятливі умови для того, щоб усі учні оволоділи основами предмету, що вивчається, а також для виховання і розвитку учнів [5].

Сучасна освіта знаходиться на етапі реформування. Це визначає потребу у відповідному зростанні професійних знань учителя, забезпеченні його сучасними знаннями, новими компетенціями, методикою та технологіями, що дали б йому змогу переформатувати освітній процес згідно з потребами сучасних реалій. Якби нововведення не впроваджувалися, лише під час уроку, так, як і не одну сотню років тому, зустрічаються вчитель та учень, котрі є учасниками освітнього процесу. Це зовнішній процес, на котрий впливає ціла низка факторів – зокрема, ухвалення нового Закону «Про освіту», в основі котрого закладено Концепцію реалізації державної політики в галузі реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», вводяться нові освітні стандарти та на їхній базі модернізовані програми й підручники. Звичайно, вони вимагають покращення форматів навчання. Це й перехід до інтегрованого здобуття знань. Даний напрямок розвитку визначає нові завдання перед сучасним уроком.

Сучасний урок організують, базуючись на застосуванні технічних засобів із використанням усталених, а також новітніх педагогічних методик. Водночас сучасний урок має віддзеркалювати обізнаність учителя з класичною будовою заняття з активним застосуванням особистих творчих розробок. На це зважають і при його побудові, і при підбиранні змісту

навчальних матеріалів, методиці його викладання. Якраз такий сучасний урок є орієнтованим на особистість, серед головних вимог такого уроку:

а) загальні: пріоритет особистості учня під час влаштування процесу освіти; ставка на процес навчання; орієнтування на власні досягнення школярів; формування емоційно актуальної атмосфери заняття; конкретне окреслення освітніх, виховних, розвивальних завдань заняття; застосування активних способів навчання; формування у школярів умінь самотужки отримувати знання та практично їх використовувати; стимулювання бажань школярів займатися пошуком власного формату роботи з навчальними матеріалами;

б) способи досягнення цілі: застосування різних форматів і прийомів навчальної діяльності, котрі дозволяють розкривати навички школярів; формування зацікавлення кожного учня в підсумках діяльності класу загалом; заохочення школярів до висловлювання думки без страху припуститися помилки, дати неправильну відповідь тощо; застосування якнайкраще відібраного дидактичного матеріалу; оцінка досягнень школярів підшукувати власний варіант вирішення завдань, аналізування роботи решти учнів; формування під час заняття атмосфери педагогічної комунікації (співпраці), що дозволяє кожному учневі проявляти ініціативу, самостійність, вибір у методах роботи, формування середовища самовираження та взаємоповаги.

Щоб краще зрозуміти суть сучасного уроку НУШ початкових класів, окреслимо методіку його проведення:

1. Етап орієнтації: заохочення вчителем до подальшої роботи; позитивний курс на роботу з класом; орієнтування школярів стосовно місця уроку, що проводиться в цілісному навчальному курсі, розділі, темі; опора на власні навички школярів із проблеми уроків.

2. Етап окреслення мети: встановлення спільно зі школярами індивідуально значущих завдань даної роботи (яке значення матиме для учня діяльність якраз на даному занятті для складання тематичного заліку, державної атестації в перспективі); окреслення показників досягнення визначених завдань (які поняття, знання, методи роботи на це вказуватимуть). Типові технології та способи втілення 1 та 2 етапів: проблемність, актуалізація, інтрига, ігрові

обставини, утворення пізнавального зацікавлення тощо.

3. Етап проектування. Де відбувається залучення учнів (за можливості) до планування діяльності на уроці: через попередню роботу (випереджувальні завдання, повідомлення, реферати, підготовка наочності та ін.); складання плану наступної роботи; обговорення плану роботи, яку потрібно виконати.

4. Етап організації виконання плану діяльності: варіативність у виборі способу діяльності (письмового або усного, індивідуального чи групового, переказ опорних положень або розгорнута відповідь, в узагальненому вигляді або на конкретних прикладах та ін.); вибір учнями (за можливості) завдань і способів їх виконання під час закріплення знань, формування вмій та виробничих навичок; варіативність домашніх завдань (диференціація за рівнями складності й способами виконання).

5. Найбільш типові методи й засоби реалізації: заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, пізнавальний інтерес, створення проблемної ситуації, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, кооперація зусиль учнів, створення ситуації взаємодопомоги та ін.

6. Етап контролю-оцінний: залучення учнів до контролю за розвитком навчальної діяльності (форми взаємоконтролю в парі чи групі, самоконтроль); участь учнів у виправленні допущених помилок, осмисленні їх причин (взаємо- та самоаналіз); надання можливості школярам самостійно або за допомогою вчителя чи інших учнів порівнювати отримані результати з критеріями стандарту, закладеними в навчальні програми; використання механізмів позитивного ставлення до успіхів школяра та виставлення рівневих оцінок за

12-бальною шкалою оцінювання навчальних досягнень учнів не лише за кінцевий результат, а й протягом процесу навчання.

Засвоєння учнями структури діяльності на цих етапах відбувається завдяки вчителю, який допомагає їм орієнтуватись у навчальному матеріалі (предмет, тема, блок, навчальне заняття); визначати або брати участь у визначенні мети конкретної діяльності для оволодіння навчальним матеріалом; реалізувати план-діяльність, мати можливість варіювати цей процес у межах визначених норм; самостійно або спільно з іншими учнями чи вчителем оцінювати результати своєї діяльності, порівнювати її з освітнім стандартом (критеріями досягнення мети). Саме суб'єктне ставлення до завдань діяльності, діалогічна взаємодія вчителя й учнів є першим відповідним пунктом у реалізації особистісно зорієнтованого навчання.

Отже, на сучасному уроці основою є навчально-творча ситуація, тобто ситуація розмірковування – діалог, який веде до відкриття певного правила, закономірності тощо. До раціонального способу розв'язання проблеми, знаходження оригінальної ідеї учитель, організатор ситуації, сприяє розмірковуванню. Поставивши проблему, він розкриває шляхи її вирішення та розмірковує разом з учнями. Сучасний урок – це урок, під час якого вчитель уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня, її активного розумового росту, глибокого й осмисленого засвоєння знань для формування її моральних основ. Сучасний урок має будуватися на основі самодіяльності учнів у навчальному процесі, їхньої самореалізації, розвитку їхньої особистості, колективної навчальної діяльності, відповідальності учнів. Сутність сучасного уроку полягає в організації вчителем різноманітної роботи учнів із засвоєння ними нових знань, умінь і навичок, під час якої здійснюється їх виховання і розвиток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Пометун О.І., Пирожено Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. за ред. О. І. Пометун. Київ : А.С.К., 2004. 192 с
4. Пономарьова К. Сучасний урок української мови: компетентісно орієнтовані цілі та структура. Початкова школа. 2015. № 1. С. 21–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_1_7.

5. Сиротюк В.Д. Сучасний урок фізики, його особливості і методика проведення. *Наукові записки* [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 141. С. 189–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2018_141_23.

6. Хвашевська О., Заміуська О. Сучасні педагогічні технології підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті НУШ. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2018. Вип. 8(2). С. 51–61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2018_8\(2\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2018_8(2)_7).

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy ' «Pro osvitu» vid 5 veresnya 2017 roku №2145-VII. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Konceptsiya NUSh. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Pometun, O.I., Py'rozhenko L.V. (2004). Suchasny'j urok. Interakty'vni tehnologiyi navchannya : nauk.-metod. posib. za red. O. I. Pometun. Kyiv: A.S.K. 192 p. [in Ukrainian].

4. Ponomar'ova, K. (2015). Suchasny'j urok ukrayins'koyi movy':kompetentnisno oriyentovani cili ta struktura. *Pochatkova shkola*. 1. 21-26. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_1_7.

5. Sy'rotyuk, V.D. (2018). Suchasny'j urok fizy'ky', jogo osobly'vosti i metody'ka provedennya. *Naukovi zapysky' [Nacional'nogo pedagogichnogo universy'tetu im. M. P. Dragomanova]. Seriya : Pedagogichni nauky'*. 141. 189-203. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2018_141_23.

6. Xvashhevs'ka, O., Zamius'ka, O. (2018). Suchasni pedagogichni tehnologiyi pidgotovky' majbutn'ogo vchy'telya pochatkovoyi shkoly' v konteksti NUSh. Profesionalizm pedagoga: teorety'chni j metody'chni aspekty'. 8 (2). 51-61. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2018_8\(2\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2018_8(2)_7).